

It's the quality, stupid..... (om de kwaliteit van onderwijs en onderzoek)

Geachte Dames en Heren, toen ik deze titel voor de opening van het academisch jaar 2008/2009 doorgaf wist ik dat ik de helft van mijn gehoor zou verspelen. Wie wil er nu met *stupid* aangesproken worden, maar waarschijnlijk behoort u tot de subpopulatie die wel in de gaten had dat *stupid* niet op u slaat. En dat lijkt mij ook de enig juiste conclusie. Dus ja, dan weet ik ook niet wat ik moet denken van diegenen die er niet zijn..... Ik kom daar overigens aan het einde van mijn betoog nog wel op terug.

Terzake, een universiteit is een instelling waar begaafde jonge mensen academisch worden gevormd. Een universiteit is een instelling waar fundamenteel en grensverleggend wetenschappelijk onderzoek verricht wordt, een instelling dus die kennis genereert. Een universiteit is een instelling die fungeert als een cultuurdrager van de maatschappij. Een universiteit is een instelling waar de gegenereerde kennis mede ingezet wordt om maatschappelijke problemen op te lossen. Een universiteit is een instelling waar het academisch debat waarde vrij gevoerd kan worden, een marktplaats voor de vrijheid van meningsuiting. Een universiteit is..... en zo kan ik nog wel even doorgaan. Dat ga ik niet doen, maar ik wil nog wel gezegd hebben dat een universiteit ook een instelling is waar je een leven lang met ongelooflijk veel plezier en gemotiveerd kunt werken.

Alles wat ik tot nu toe gezegd heb verdraagt zich met de waarheid. Maar, alles wat ik tot nu gezegd heb is eigenlijk alleen maar waar als, en nu komt het, voornoemde kenmerken van de universiteit een hoge, ja zo hoog mogelijke kwaliteit hebben. Daarmee geef ik direct al aan waar de ambitie hoort te liggen bij alle medewerkers en studenten van onze eigen universiteit. En als die kwaliteit binnen onze universiteit op alle plaatsen perfect zou zijn dan had ik een andere titel gekozen voor deze opening van het academisch jaar, maar dat is ie niet en vandaar dit betoog. En, aangezien ik nu bijna een jaar de mogelijkheid gehad heb om, komend vanuit ons mooie UMC Utrecht, de processen binnen de Nederlandse universiteiten, en in het bijzonder binnen onze eigen universiteit van een kleinere afstand te aanschouwen, wil ik graag enige observaties met u delen. Daarbij schroom ik niet om onszelf een spiegel voor te houden, maar ik deins er ook niet voor terug om onze *stakeholders* kritisch te beschouwen.

Laat overigens niet de gedachte postvatten dat het in Utrecht slecht georganiseerd is, want dat is bepaald niet zo. We kennen zo langzamerhand wel de verschillende *rankings* voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek die regelmatig langskomen en het is goed dat een ieder zich realiseert dat onze universiteit in Nederland vrijwel altijd in de bovenste regionen en vaak op de eerste plaats van die lijsten te vinden is.

Maar waarom wil ik het dan toch over kwaliteit hebben? Omdat ik denk dat het toch beter kan en eigenlijk ook beter moet. Daarbij wil ik eerst even met grove penseelstreken de huidige stand van zaken hier in Utrecht schetsen.

Wij hebben hier de laatste jaren het speelveld waarbinnen onderwijs en onderzoek plaats vinden helder afgebakend. In 1999 is door 29 Europese landen de zgn. Bologna verklaring ondertekend waarin o.a. afspraken over de invoering van de bachelor- en masteropleidingen zijn gemaakt. Het BaMa model is inmiddels integraal ingevoerd in Utrecht en vrijwel alle, meer dan 200, opleidingen zijn door de Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) geaccrediteerd.

We hebben het wetenschappelijk onderzoek voor meer dan 85% in een beperkt aantal, namelijk 15, veelal multidisciplinaire focusgebieden gebundeld. Het zijn kwalitatief goede, robuuste onderzoekprogramma's met een hoge wetenschappelijke output.

We zijn daarnaast ook bezig om de ondersteunende diensten zo efficiënt mogelijk te organiseren. Kortom, het raamwerk voor het komen tot, en het continueren van, goede prestaties op onderwijs- en onderzoekgebied is er, maar de kwaliteit kan op onderdelen beter. U zult dan ook in het komende strategieplan van de UU voor 2009-2013, dat op dit moment in de maak is, geen substantiële koerswijzigingen zien. Het bestaande raamwerk blijft intact maar er komen wel duidelijke aanzetten tot kwaliteitsverbetering op een aantal te onderscheiden fronten. Dit is overigens niet het goede moment om het in nog wording zijnde strategieplan breeduit te etaleren, maar om eens een voorbeeld te noemen: onderzoekers worden geacht, in verband met de krimpende 1^e geldstroom, een groter wervend vermogen te ontwikkelen in 2^e (NWO) en 3^e geldstroom. Zeker voor de 2^e geldstroom kan dat beschouwd worden als een kwaliteitsimpuls.

Onderzoek

Laten we allereerst eens een blik werpen op de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek. Hoe staat het, om te beginnen, met de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek in Nederland? Is die kwaliteit eigenlijk wel te meten? Het antwoord op de laatste vraag is: in grote lijnen wel, maar niet op elk niveau even nauwkeurig. Voor het antwoord op de eerste vraag zal ik proberen het internationale landschap te schilderen en hoe Nederland daarin gepositioneerd is. In het in 2008 verschenen en wijd verspreide rapport van het Nederlands Observatorium van Wetenschap en Technologie is te lezen dat, met de kwaliteitsparameter die hierin gebruikt wordt, Nederland internationaal op de 3^e plaats staat, na Zwitserland en de USA. **Dat is om een aantal redenen een prestatie van formaat, zeker als het gerelateerd wordt aan het budget, als % van het bruto nationaal product, dat de Nederlandse overheid uittrekt voor de financiering van het wetenschappelijk onderzoek.** Dat is namelijk laag in vergelijking met dat van andere Westerse landen. De overheid en ook de belastingbetaler zouden daarom wel eens wat trotser kunnen zijn op de Nederlandse onderzoekers en hun onderzoeksprestaties!.

Bibliometrie

Het genoemde rapport presenteert een kwaliteitsanalyse van het Nederlandse wetenschappelijk onderzoek waarover gepubliceerd is in de periode van 2003-2006. Het gaat dus om de kwaliteit van recent (gepubliceerd) wetenschappelijk onderzoek. Bij deze kwaliteitsanalyse wil ik echter een aantal kanttekeningen plaatsen. Voor de goede orde zij vermeld dat de kwaliteitsparameter die gebruikt wordt de zgn. *gebiedsgenormeerde citatiescore* is. M.a.w. hoe vaak wordt een wetenschappelijk artikel van een individuele onderzoeker door andere onderzoekers geciteerd? Daarbij wordt deze score vergeleken met de gemiddelde score van alle onderzoekers (wereldgemiddelde) in eenzelfde vakgebied en op die manier genormeerd. Er worden dus geen appels met peren of sterrenkundigen met psychiaters vergeleken. Wetenschappers worden vergeleken met hun eigen nationale en internationale vakgenoten. Het is een parameter die inmiddels, mits op een hoog aggregatieniveau toegepast, voor de gebieden van de natuurwetenschappen en de levenswetenschappen als de beste kwaliteitsparameter beschouwd wordt die we op dit moment hebben. Ook voor de sociale wetenschappen krijgt deze parameter steeds meer betekenis, echter, voor de humaniora is deze parameter aanzienlijk minder goed of veelal zelfs onbruikbaar. Maar, aangezien voor het Nederlandse wetenschappelijk onderzoek geldt dat meer dan 90 % van de publicaties uit de natuurwetenschappen, de levenswetenschappen en de sociale wetenschappen komen, is het dus geen onzin parameter, mits met de nodige voorzichtigheid gehanteerd. In Duitsland en Engeland is men inmiddels al zover dat er plannen gemaakt zijn c.q. worden om een substantieel deel van het onderzoeksgeld toe te wijzen op basis van dergelijke bibliometrische analyses.

Daarbij weten we natuurlijk, daar hoeft u geen psychologie voor gestudeerd te hebben, dat diegenen die de zinnigheid van deze analyses inzien gemiddeld genomen beter scoren dan diegenen die de zinnigheid van deze analyses weigeren in te zien. Onderzoekers lijken ook wat dat betreft net mensen. Maar dit terzijde.

Rankings

En nu wilt u vanmiddag natuurlijk van mij weten hoe Utrecht scoort met deze bibliometrische parameter in het Nederlandse landschap? Wel, voor de grootste universiteit van het land, met verreweg het grootste aantal wetenschappelijke publicaties, niet verkeerd. Utrecht staat op de 3^e plaats in de rij van de 14 Nederlandse universiteiten en op de eerste plaats van de 6 *algemene*, brede Nederlandse universiteiten. Maar er zijn meer parameters die bepalend zijn voor de kwaliteit van het onderzoek of van een onderzoeksgroep. Zo wordt ook vaak gekeken naar het wervend vermogen van onderzoekers, en met name als het gaat om het binnenhalen van NWO-subsidies scoort onze universiteit bovengemiddeld goed en vaak als beste in Nederland. Zoals wij allen weten, worden met name de vernieuwingsimpuls gelden van NWO, de VENI, VIDI en VICI beurzen als zeer prestigieus beschouwd en daar hebben we er verreweg de meeste van binnengehaald de afgelopen jaren. Ook als het gaat om de participatie in de grote nationale, met aardgasbaten gefinancierde, innovatieprogramma's zoals *Center for Translational and Molecular Medicine*, *Top Institute Pharma*, *Catchbio*, *Kennis voor Klimaat*, *Gate* etc. is onze universiteit prominent aanwezig. Naast deze parameters wordt ook vaak nog onderzocht hoeveel prestigieuze internationale onderzoeksprijzen er uitgereikt zijn de afgelopen jaren en hoeveel wetenschappelijke publikaties er in de internationale toptijdschriften, zoals *Nature* en *Science*, verschenen zijn en ook daar scoort Utrecht vaak heel hoog. Dat alles bij elkaar opgeteld leidt er dan toe dat Utrecht hoog scoort op internationale *rankings* (bv. dat de universiteit Utrecht bij de meest bekende *ranking*, de *Shanghai ranking*, als enige Nederlandse universiteit bij de top-50). Dat alles bij elkaar opgeteld is ook de reden dat Utrecht deel uitmaakt van de "*League of European Research Universities*" ofwel de LERU, een gemeenschap waar de 20 beste Europese algemene research universiteiten deel van uitmaken.

Zijn al deze Utrechtse verworvenheden dan voldoende om achterover te leunen? Neen, volstrekt niet, want als er wat fijnmaziger, op faculteits- c.q. departements-, c.q. afdelingsniveau geanalyseerd wordt, dan blijkt dat Utrecht, en dat kunt u bijna zelf bedenken, niet op alle gebieden zeer goed scoort. En ik ga u nu vanmiddag natuurlijk niet vertellen welke gebieden dat zijn. *Zo stupid* ben ik niet. Daar zijn betere momenten voor te bedenken.

Kwaliteitsanalyse

Welnu, de observatie dat niet alles zeer goed is, is één ding, maar daar moet natuurlijk wel iets aan gedaan worden. En dat is nu net het aardige van besturen, hoe ga je dat organiseren bv. als College van Bestuur of als Faculteitsbestuur? Hoe handhaaf je de kwaliteit van het zeer goede onderzoek en hoe stimuleer je de kwaliteit van het minder goede onderzoek of moet je dat misschien zelfs afbouwen? Om te beginnen natuurlijk door die kwaliteit te monitoren. En Nederland zou Nederland niet zijn als we dat niet landelijk op een zeer fijnmazige manier georganiseerd en met elkaar uitgedokterd zouden hebben. En onze overheid verlangt van ons dat er continu zeer veel duur betaalde visitatiecommissies met internationale experts in het hele land bezig zijn om op basis van extreem uitgebreide en gedetailleerde zelf-evaluatie rapporten, van vaak vele honderden pagina's, de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek door te lichten. En dat dan ook nog op verschillende

organisatieniveaus, op faculteitsniveau en/of onderzoeksschool niveau en/of instituuets niveau en/of welke andere organisatie eenheden dan ook, die elkaar vaak ook nog weer deels overlappen. Hier lijkt de 2^e hoofdwet van de thermodynamica, die ons leert dat elk systeem streeft naar de maximale graad van wanorde, van toepassing.

Het kan niet anders dan dat er sprake moet zijn van een hartgrondig wantrouwen van de kant van onze overheid als het gaat om geleverde onderzoekprestaties van de universiteiten. Dit, terwijl ik in mijn verhaal kon melden dat Nederland internationaal, waar het gaat om de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek, nu juist uitstekend scoort. Ter adstructie hiervan nog even het feit dat 9 van de 14 universiteiten in Nederland, op de zo even genoemde *Shanghai ranking* van de 2000 universiteiten die er op deze wereld toe doen (naast de meer dan 10.000 die er, als het om onderzoek gaat veel minder of nauwelijks toe doen en dus ook niet op die *ranking* voorkomen), bij de beste 200 universiteiten vermeld staan.

Nu zou je kunnen beweren, het is maar goed dat we dat in Nederland zo geregeld hebben met die veelheid van visitatiecommissies, want het resultaat is er ook naar. Welnu, ik durf dat ernstig te betwijfelen. Want, deze fijnmazige, geld- en tijdverslindende visitaties kunnen veel lichtvoetiger en efficiënter uitgevoerd worden (zie ook het in juni 2008 verschenen KNAW rapport “Kwaliteitszorg in de Wetenschap”). Laten we de tijd en energie van onze goede onderzoekers niet verspillen met dergelijke uitgebreide evaluatieprotocollen door op deze manier voor derden werkgelegenheidsprojecten te creëren. Over kwaliteit gesproken!.

Kwaliteitsborging

Een universiteit die zichzelf respecteert heeft zijn eigen kwaliteitsanalyses op orde. Monitor jaarlijks op afdelingsniveau (1) het wervend vermogen, (2) de impact van de wetenschappelijke tijdschriften waarin gepubliceerd wordt en (3) maak voor de natuurwetenschappen, de levenswetenschappen en de sociale wetenschappen een bibliometrische analyse. Een dergelijke simpele en weinig tijdrovende jaarlijkse exercitie is niet alleen een spiegel voor de onderzoeker c.q. de onderzoeksgroep maar ook een voldoende transparante analyse voor de buitenwacht om te constateren wat er met het geld van de belastingbetaler gebeurt. En laat daar, waar de kwaliteit van de resultaten te wensen overlaat, een commissie van (inter)nationale deskundigen met een grondiger analyse komen. Inmiddels is op een aantal van de 7 faculteiten van onze universiteit een dergelijke analyse in zwang, maar we zullen organiseren dat deze aanpak op korte termijn overal doorgevoerd wordt, zodat een dergelijke analyse (en dan in aangepaste vorm voor disciplines die zich minder goed lenen voor de bibliometrische component, zoals bv. de humaniora en rechtsgeleerdheid) ook als basis kan fungeren voor het reguliere bilaterale overleg tussen College van Bestuur en de faculteiten.

Hoogleraren zijn, zoals wij weten, de sleutelfiguren voor onderwijs en onderzoek. Het benoemingsbeleid van hoogleraren is dan ook bij uitstek een instrument dat kwaliteitsbepalend is voor onderwijs en onderzoek. Dit instrument kan verder aangescherpt worden. Daartoe legt ons College van Bestuur vanaf heden niet alleen de benoemingen van de bijzondere hoogleraren ter advisering voor aan het College voor Promoties (CvP), maar de benoemingen van alle hoogleraren, waarbij het ook nog de intentie is om het aantal benoemingen van bijzondere hoogleraren drastisch te verminderen. Het CvP is daartoe uitgebreid tot een college van 7 decanen/vice-decanen. Eén uit elke faculteit. Door op deze manier sterker te sturen op kwaliteit bij de hoogleraarsbenoemingen zal dat naar verwachting ook op termijn de kwaliteit van het onderzoek ten goede komen. Immers, een hoogleraar die

excelleert in het wetenschappelijk onderzoek is als een trekkende schoorsteen, wakkert het vuur aan voor zijn/haar omgeving, en trekt op die manier weer (jong) talent aan.

Nu is het monitoren van de kwaliteit van een onderzoeksgroep één ding, maar vervolgens moet wel het goede onderzoek gestimuleerd worden. Welnu, zoals een aantal van u inmiddels bekend is zullen wij de financiële middelen die hopelijk de komende jaren in toenemende mate zullen vrijvallen binnen de beleidsruimte ook in toenemende mate gaan inzetten voor de focusgebieden en we gaan er daarbij vanuit dat dat bij faculteiten ook gebeurt. Dat wil ik hier ook nog maar eens gezegd hebben.

Onderwijs **Rendementen**

We gaan nu het onderwijs eens onder de loep nemen. Wist u dat de rendementen van de bacheloropleiding in Nederland, althans dat is mijn mening, nogal laag zijn? Wist u dat van het cohort WO-studenten dat in 2002 aangekomen is aan de Nederlandse universiteiten, in 2006 nog maar 37% het bachelordiploma in de binnenzak had? Dus dat voor een opleiding die nominaal 3 jaar duurt na 4 jaar iets meer dan een derde deel het diploma heeft? Wel, ik wist dat niet toen ik hier aantrad als rector en ik ben er van geschrokken. Wist u overigens dat die cijfers voor de UU 57% zijn (de cijfers van het cohort dat gestart is in 2003 zijn weliswaar nog niet officieel bekend gemaakt door de VSNU, maar in elk geval vergelijkbaar met die van 2002). Wist u dat landelijk 22% van de bachelorstudenten zich niet meer inschrijft voor het 2^e jaar van de opleiding en dat dat percentage voor Utrecht op 18 ligt? Dat is toch droevig dat landelijk bijna een kwart en in Utrecht bijna een vijfde deel van de jonge mensen die blijmoedig aan een universitaire opleiding beginnen al na 1 jaar af moet haken omdat ze een doodlopende (voor hen althans) weg ingeslagen zijn? Hoewel Utrecht het dus, net als in het onderzoek landelijk relatief heel goed en eigenlijk het beste doet, is dat ook hier geen reden om achterover te leunen. Komend uit een faculteit geneeskunde, waar rendementen van oudsher hoog zijn en wetend dat bij bv. ons *University College* deze getallen in de buurt van de 90% liggen hebben wij de *best practices* al jaren in huis. Voeg daarbij de hoge rendementen van het in 2005 gestarte *Law College*, het *USBO-college* en van de inmiddels kleinschalig georganiseerde studentrijke psychologie opleiding en we weten wat ons de komende jaren te doen staat.

Men zou overigens kunnen tegenwerpen dat rendementen niets zeggen over de kwaliteit van een opleiding. Strikt genomen is dat juist, maar alvorens allerlei ingewikkelde parameters te gaan ontwerpen (zoals onze overheid inmiddels van plan lijkt te zijn) om de kwaliteit van de wijze waarop kennisoverdracht plaatsvindt te gaan meten en daar weer vele visitatiecommissies eindeloos mee bezig te laten gaan, zou mijn suggestie zijn: laten we eerst proberen, en wel landelijk, om de rendementen van onze opleidingen op een fatsoenlijk niveau te krijgen. Sommige mensen noemen dat het plukken van laaghangend fruit. *First things first* en als we dat rendement op 70% hebben dan kunnen we altijd nog eens na gaan denken of het onderwijs nog mooier gemaakt kan worden. Gelukkig wordt in VSNU verband deze opvatting inmiddels breed gedeeld.

Utrechtse Onderwijsmodel

Hoe komt het nu dat de rendementen in Utrecht hoger zijn dan elders in het land? Ik heb daar geen eenduidige verklaring voor. Maar, zoals ik reeds opgemerkt heb heeft Utrecht een wat langere traditie dan andere universiteiten waar het gaat om het experimenteren met verschillende en nieuwe onderwijsvormen. Ik geef een aantal voorbeelden.

- Zo heeft onze universiteit in 2002 een universiteitsbreed onderwijsmodel ingevoerd waarin ambitie en interesses van studenten een belangrijke rol spelen, waarin keuzevrijheid, activerend onderwijs, continue toetsing en goede begeleiding centraal staan, maar waarin van vrijblijvendheid van de kant van studenten geen sprake meer is.
- Daarnaast wordt inmiddels bij 5 bacheloropleidingen geselecteerd voor de poort: bij het *University College*, het *Law College*, Bestuur- en Organiseringswetenschap, een deel van de diergeneeskunde en de vandaag gestarte Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO). De ervaringen met deze selectie voor de poort zijn uitermate positief. Het leidt tot meer gemotiveerde en ambitieuze studenten en wij kunnen de kleinschaligheid garanderen.
- Een bindend studieadvies van 37.5 ECTS is na het eerste jaar inmiddels ingevoerd voor praktisch alle bacheloropleidingen.
- Extra aandacht is en wordt gegeven aan het tutoraat en de studievoorzichting.
- Voor een aantal *te* studentrijke opleidingen is een numerus fixus ingevoerd.
- Studentrijke opleidingen worden kleinschalig georganiseerd in zgn. *communities*. Een mooi voorbeeld in dit kader is de bacheloropleiding psychologie, waarbij de 500 studenten opgesplitst worden in 5 cohorten van 100, die elk hun eigen docenten hebben. Het rendement van het eerste jaar is daardoor gestegen naar bijna 90% van de studenten die meer dan 37.5 ECTS behaalden.
- Een basiskwalificatie onderwijs (BKO) is al jaren een must voor elke docent en er wordt naar gestreefd om zoveel mogelijk docenten te motiveren voor het behalen van een seniorkwalificatie onderwijs. Goed onderwijs geven is een kunst en een vak. Dit jaar hebben overigens ook de andere universiteiten in VSNU verband de BKO ingevoerd.
- Zo zijn en worden binnen faculteiten onderwijshoogleraren benoemd.
- Eindeloze herkansingen voor studenten behoren tot het verleden.
-

En zo kan ik nog wel even doorgaan. In welke mate al deze afzonderlijke maatregelen van de afgelopen jaren een bijdrage leveren c.q. geleverd hebben aan het rendementsverschil is moeilijk na te gaan. Ik denk echter dat er zo langzamerhand een cultuur is ontstaan aan deze universiteit, waarbij veel mensen er een eer in leggen om goed onderwijs te geven en bereid zijn geweest en nog steeds zijn om te experimenteren met nieuwe onderwijsvormen. Om ook grootschalige opleidingen kleinschalig te organiseren in *academic communities*, om honourstrajecten te ontwikkelen, om *Colleges* in te richten, om prestigieuze onderzoeksmasters in de markt te zetten. *Best practices* van elkaar over te nemen enz. enz., maar zoals gezegd, het moet nog aanzienlijk beter kunnen. Dit alles met het doel om **alle** (dus ook de meer getalenteerde) studenten een ambitieuze en uitdagende leeromgeving te bieden, waarbij ze het beste uit zichzelf kunnen halen.

Talentbeleid

Dat betekent dus ook dat we eindelijk los gekomen zijn van het egalitaire denken, namelijk dat elke student exact hetzelfde onderwijsprogramma moet volgen, omdat alle studenten gelijk zijn. Terwijl het zo belangrijk is om te differentiëren en meer getalenteerde studenten ook iets extra's te bieden. Het verder uitbouwen en inrichten van excellente tracés wordt nu gelukkig ook gestimuleerd door de lancering van het Siriusprogramma door het ministerie van OC&W. En het is dan ook met enige trots dat we onlangs hebben kunnen constateren dat ons ingediende voorstel in dit Sirius programma bij de 5 van de 42 voorstellen hoort die uitgewerkt mogen worden. In dit Utrechtse voorstel zijn 16 projecten ondergebracht voor een totaal bedrag van 4 miljoen euro. Deels zijn zij ontworpen voor excellente scholieren en bachelorstudenten, deels bieden zij extra mogelijkheden voor onderzoekstages al tijdens de bachelor-opleiding. Zo ontstaat een onderwijsketen voor

getalenteerde middelbare scholieren die via het *Junior College* al in aanraking komen met de universiteit, een honoursprogramma volgen tijdens hun bacheloropleiding, via een research master uiteindelijk in een PhD traject terecht komen voor een onderzoekscarrière. Daarnaast, en even belangrijk, kunnen dergelijke getalenteerde studenten trajecten volgen waarbij het accent niet zozeer op het wetenschappelijk onderzoek ligt, maar meer op interdisciplinariteit, ontwikkeling in de breedte en daardoor voorbereid worden voor topposities in het bedrijfsleven, bij de overheid en bij maatschappelijke instellingen.

Lerarenopleiding

Nog één observatie wil ik met u delen. Daartoe ga ik eerst een stuk tekst voordragen uit het jaarboek der Rijksuniversiteit te Utrecht van 1948-1949. Het betreft een citaat uit het verslag van de lotgevallen van de Rijksuniversiteit te Utrecht, uitgesproken door de toenmalige rector, prof.dr. H. Wagenvoort op 19 september 1949. Een dergelijk verslag van de lotgevallen eindigde overigens altijd met een hele lijst van wensen en klachten. Boeiend proza, kan ik u aanbevelen, maar hier dan het letterlijke citaat: *“Niet rechtsreeks, maar wel degelijk zijdelings, heeft het Hoger Onderwijs belang bij een goede salariëring van leraren in het Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs. Wanneer dit onderwijs niet goed functioneert plukt de universiteit daarvan de wrange vruchten. Welnu, het functioneert niet goed. Op gymnasium en HBS staan tal van onbevoegden voor de klas; hier en daar wordt zelfs geen les gegeven. De toestand zal steeds erger worden. En dat is nog het enige niet. Onder de wel bevoegde leraren was er altijd een belangrijk percentage, dat zijn vrije tijd wijdde aan wetenschappelijke arbeid, die niet alleen het peil van hun eigen onderwijs, maar ook aan de universitaire studie ten goede kwamen. Voor de meesten is dat nu onmogelijk: willen zij zich economisch staande houden, dan moeten zij wel naar andere verdiensten uitzien. Het is een nationaal belang, dat deze wantoestand zo spoedig mogelijk uit de weg wordt geruimd”*. Einde citaat. Zestig jaar geleden, je zou bijna zeggen we zijn niet erg opgeschoten.

Maar gelukkig, ik denk dat sinds het rapport Rinnooy Kan, sinds de door minister Plasterk afgekondigde maatregel om de lerarensalarissen in het voortgezet onderwijs op te hogen, de zaken wel in beweging zullen komen. Daarbij is het vooral van belang om ook als universiteiten tijd en energie te stoppen in de kwaliteitsverbetering van de eerste en tweede graads lerarenopleiding. Ook in dit domein heeft onze universiteit onlangs betekenisvolle activiteiten geëntameerd. Zo hebben we een *taskforce* leraren ingesteld, onder leiding van prof. Wiljan van den Akker, decaan Geesteswetenschappen. Deze *taskforce* heeft nu tien concrete plannen uitgewerkt, waaronder een educatieve *minor*, de ontwikkeling van een tweedegraads lesbevoegdheid voor WO-bachelors en het faciliteren van promotieonderzoek voor voortgezet onderwijs (VO)-leraren. Deze initiatieven moeten leiden tot een betere zichtbaarheid van de lerarenopleidingen, een hogere instroom en een verbetering van de kwaliteit van de leraren. Immers, wij hebben het grootst mogelijke belang bij goed opgeleide VWO-ers die een vliegende start kunnen maken met hun bacheloropleiding. En, wij hebben onze hand ook uitgestrekt naar het basis-onderwijs om, samen met de Hogeschool Utrecht, een zgn. Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (Academische PABO) te starten waarbij de instroomeis VWO is. Gezien de enorme belangstelling van VWO-ers voor de nu, in september startende opleiding zou dit wel eens een groot succes kunnen worden. Niet alleen voor de studenten, maar uiteindelijk met name voor de leerlingen in het basis-onderwijs.

Samenvatting

Dames en Heren, ik vat samen. Zoals u gemerkt heb hechten wij aan deze universiteit sterk aan de kwaliteit van ons geboden product. Zoals ik heb geschetst en heb kunnen onderbouwen lopen wij met die kwaliteit landelijk vaak vooraan of in de voorste linies.

*De UU kiest er voor de komende jaren om die kwaliteit verder te verhogen. Wij bieden op dit moment een complex van boeiende, kwalitatief hoogwaardige opleidingen aan. Wij zullen alles uit de kast halen om voor **alle** studenten opleidingen aan te reiken waarbinnen zij hun talent optimaal kunnen ontwikkelen. Dat betekent het volgende.*

- Naast betere borging van de kwaliteit van de reguliere opleidingen zullen we ook extra energie gaan stoppen in nieuwe excellente opleidingstrajecten. Dus ook studenten opleiden voor het topsegment van de arbeidsmarkt.

- We hebben nu al het hoogste studierendement in het land, maar we gaan proberen dat rendement, met de ervaring die we de afgelopen jaren opgedaan hebben met onder meer selectie voor de poort, BSA, tutoraat, adekwate voorlichting (matchingsgesprekken), kleinschalig onderwijs, colleges, academic communities verder te verhogen.

- We gaan proberen om de kwaliteit van de lerarenopleidingen verder te verbeteren, de instroom te verhogen en te helpen om kwaliteitsslagen te maken zowel in het voortgezet als in het basisonderwijs (nb. ALPO).

- Van studenten wordt verwacht dat zij niet alleen gemotiveerd zijn, maar er zelf ook flink de schouders onder zullen zetten. Dus ongemotiveerde studenten zien wij het liefst gaan, sterker nog, niet komen. Dat daarbij tijdens de opleiding tijd en energie ingeruimd kan en mag worden voor academische vorming in de meest brede zin, waaronder ook het activiteiten ontplooiën in studie- en gezelligheidsverenigingen plus de daaraan verbonden bestuursfuncties, spreekt voor zich. Maar ruim 70% zal in 4 jaar een nominale bacheloropleiding van 3 jaar moeten kunnen halen!

- Ook als het om het wetenschappelijk onderzoek gaat zullen we ons focus- en massabeleid voortzetten. Daarbij zal het streven er op gericht blijven om het kwaliteitsniveau van ons onderzoek te handhaven en op onderdelen te verbeteren. Met een krimpende 1^e geldstroom voor onderzoek zal het in toenemende mate van het wervend vermogen van onze onderzoekers moeten komen.

-Het benoemingsbeleid van hoogleraren wordt aangescherpt, hetgeen zal leiden tot een kleiner aantal benoemingen van bijzonder hoogleraren.

- Het wordt dus geen free-ride. Noch voor medewerkers, noch voor studenten en ook niet voor de overheid. Als de lat hoger gelegd wordt betekent het nu eenmaal dat er minder mensen overheen springen en als er intensievere vormen van onderwijs gegeven worden betekent het nu eenmaal dat het meer kost. En of de overheid dat wil financieren of dat de collegegelden omhoog moeten valt dan te bezien.

- Tot de overheid zou ik tot slot willen zeggen: val ons niet te veel lastig met fijnmazige en tijdrovende beoordelingsprocedures, maar heb vertrouwen in de ambitie en de kwaliteitsborging van onderwijs en onderzoek aan onze universiteit.

It's the quality, stupid.....

Ik kom nog even terug, zoals ik in het begin van mijn betoog beloofd had, op de titel van mijn verhaal. U heeft natuurlijk ook wel begrepen dat de titel een parafrasering is van een statement uit de verkiezingscampagne van Bill Clinton in 1992: "it's the economy, stupid....." en o.a. daarmee heeft hij de presidentsverkiezingen volgens zeggen gewonnen. Redenerend langs dezelfde lijn zou ik het wel weten als ik ouder was van een kind dat net zijn VWO examen behaald heeft. Zeker na alles wat ik vanmiddag over kwaliteit van onze universiteit gezegd heb, inclusief de kanttekeningen over wat beter kan en hoe wij daar hier in Utrecht aan werken. Dan zou ik het volgende tegen mijn zoon of dochter zeggen, wetende dat ze veelal kiezen voor de universiteit in een gezellige stad of voor de universiteitsstad die wat dichterbij het ouderlijk huis is. Alles goed en wel, maar als je wilt studeren dan ga je maar in Utrecht studeren. Daar is de kans het grootst dat je in een redelijke tijd een bachelordiploma haalt en het is een universiteit waar ze niet alleen een goede onderwijskwaliteit neerzetten,

maar waar ze toevallig ook nog eens weten wat goed onderzoek is. *It's the quality, stupid.....!*

In ons strategisch plan voor de periode 2009-2013, hetwelk zoals reeds vermeld *in statu nascendi* verkeert, komt te staan dat we er niet naar willen streven om de grootste universiteit van Nederland te blijven. Liever worden of blijven we de beste, maar als aankomende studenten echt eens zouden gaan nadenken over welke universiteit zij moeten kiezen en hen de titel van deze toespraak maar vaak genoeg door hun ouders voorgehouden wordt, dan blijven we misschien ook nog wel de grootste.

Geachte toehoorders, ik wens u allen, voor zover u werkzaam bent aan onze prachtige universiteit dan wel hier studeert zeer veel plezier in uw werk dan wel uw studie het komende jaar. En laten we als medewerkers en studenten de ambitie hooghouden om gezamenlijk aan de kwaliteit van onze instelling te blijven werken.

Dat daarbij niet alleen onze *sol iustitiae*, maar ook de *sol laetitiae* u moge bestralen dit academisch jaar.

J.C. Stoof.